
THE WOMAN WRITER AND THE INTERWAR LITERARY CANON: A CRITICAL APPROACH

Iulia GIUREA*

*Universitatea „Constantin Brâncuși” din Tg-Jiu

Abstract: *This article examines the emergence of women's literature in interwar Romania within a socio-cultural context marked by patriarchal residues and modernizing impulses. It contrasts the ambivalent reception of women writers in G. Ibrăileanu's *Viața Românească* circle—characterized by cautious acceptance and gendered prejudice—with the more inclusive environment of E. Lovinescu's *Sburătorul*, which facilitated their literary legitimization. The study discusses Lovinescu's theorization of "feminine writing," his later shift toward purely aesthetic criteria, and the alignment of women's prose with the psychological novel's focus on interiority. Eugen Negrici's critique further interrogates the very concept of feminine literature, situating it within broader historical and aesthetic transformations of the interwar literary field.*

Keywords: *feminine writing, gender and literature, women writers*

**Contact details
of the
author(s):** -

Deși evident dominată de figuri masculine, lumea literară de după Primul Război nu a fost lipsită de prezența doamnelor care, și la noi, începeau, din ce în ce mai des, mai mult și mai bine (decât o făcuseră până atunci) să scrie. Urmând modelul literar occidental, scriitoarele din România interbelică încearcă să-și câștige locul lângă cei care făceau literatură la acel moment. „În ciuda reziduurilor unei mentalități patriarhale - susține Bianca Burța-Cernat într-o lucrare închinată prezentării unor scriitoare mai mult sau mai puțin cunoscute din această perioadă - epoca interbelică a reprezentat, și în spațiul românesc, momentul fast al unui început de afirmare a femeii în viața publică și, pe cale de consecință, al pătrunderii femeii-scriitoare în Cetatea Literelor”¹. Moment fast, într-adevăr, acesta aduce cu sine pe lângă conturarea unui concept oarecum străin până atunci pe

¹ Bianca Burța-Cernat, *Fotografie de grup cu scriitoare uitate. Proza feminină interbelică*, Ed. Cartea Românească, București, 2011, p.10.

scena literelor române - cel de *literatură feminină* - și numeroase reacții din partea criticilor. Un lucru este însă cert: niciodată până atunci - și niciodată după - femeia scriitoare nu s-a aflat - și nu se va mai afla - în lumina reflectorului precum în această perioadă. Țintă a contestatarilor sau obiect al aprecierilor, scriitoarea ocupă o poziție privilegiată conferită de atenția care îi este acordată.

Și în România contextul social și istoric este definitoriu în ceea ce privește literatura scrisă de femei. Dincolo de acest adevăr se află însă și o realitate determinată, bineînțeles, de condiția sexului, căci nu trebuie uitat faptul că întreaga societate literară - și nu doar cea literară - era organizată preponderent pe criterii de gen. *Sburătorul*, cenaclul lui Lovinescu, și *Viața românească*, guvernată de G. Ibrăileanu, reprezentau cei doi poli ai universului literar românesc. Cum este și firesc, dorind să se strecoare în acest peisaj, scriitoarele vremii încercau asiduu să primească girul guvernanților. Atitudinile celor doi mari critici difereau însă în mod substanțial.

În 1906, anul înființării revistei *Viața românească*, niciunul dintre ideologii acesteia nu părea să creadă că, la momentul respectiv, problema condiției femeii scriitoare era una care invita la discuții: „aspectul acesta este, pur și simplu, ignorat: nimeni nu afirmă și nimeni nu neagă la *Viața românească*, multă vreme de aici înainte, importanța problemei”². Prin urmare, cercul de la Iași nici nu promovează, nici nu descurajează femeile care începeau să scrie, ci le tratează cu indiferență. Nu numai că femeia scriitoare și, implicit, puterea de creație a acesteia sunt trecute cu vederea la *Viața românească*, dar chiar atitudinea inițială a lui G. Ibrăileanu trădează, într-o oarecare măsură, susceptibilitatea cu care criticul privește această problemă. Trebuie totuși menționat faptul că, la 1906, Ibrăileanu este printre primii care vorbește despre un „suflet feminin” și despre o scriitură feminină, expresie a acestuia, diferită de cea masculină: „desigur că sufletul femeiesc se deosebește de al bărbatului și se deosebește mai ales în privința sensibilității, adică a acelei însușiri din care mai ales rezultă opera de artă. Așadar, opera de artă datorată unei femei va fi altfel decât cea a unui bărbat”³. Dincolo de distincția pe care o operează între cele două tipuri de scriitură - masculină și feminină -, într-o recenzie a unui volum de poezii aparținând Elenei Farago, Ibrăileanu aduce în discuție faptul că o scriitură feminină ar necesita, de asemenea, o critică feminină care să asigure o evaluare obiectivă a operelor literare feminine: „poate că volumul unei dragoste femeiești nu poate fi criticat cu comprehensiune, de cât tot de o femeie. Atunci nevoia unei «critici feminine» se resimte mai ales în țara noastră, unde numărul poeteselor este atât de mare”⁴. Se poate spune că nici viziunea lui Ibrăileanu nu a rămas neatinsă de unele prejudecăți întrucât nu diferă cu mult de ceea ce fusese spus, cu ani înainte, de vocile masculine care comentau - cu mai multă sau mai puțină simpatie - așezarea femeii la masa de scris. El considera că legătura dintre constrângerile impuse de natură, acele determinări naturale datorate sexului, și rolul care îi revine femeii în societate - ca și în literatură, de altfel -, este una indisolubilă. Astfel, încă o dată, acum pe plan intern, sensibilitatea exacerbată, împreună cu o oarecare fragilitate datorată, bineînțeles, condiției sale de femeie, emotivitatea și lipsa de experiență sunt considerate trăsături definitorii ale scriitoarelor, elemente care, inevitabil, se manifestă în opera lor. Orice încercare de a păși dincolo de cercul strâmt în care sunt închise prin prisma structurii feminine ar echivala cu o violare a simțului estetic. „Ia închipuiți-vă - spune criticul în articolul din 1906 - poezia de dragoste a unei femei, în care autoarea ar cerși iubirea unui bărbat! (...) Închipuiți-vă că o poetesă ar cânta «barba ebenină» a iubitului ei, ori talia lui viguroasă! Se poate ceva mai urât?”⁵. În viziunea criticului, bărbatului - ființă agresivă, al cărui

² *Ibidem*, p.39.

³ G. Ibrăileanu, *Arta și critica feminină* în *Viața românească*, nr.8, 1906, pp.267-269.

⁴ G. Ibrăileanu apud Izabela Sadoveanu, *Critică feminină* în *Viața românească*, nr.7, p.108.

⁵ *Ibidem*.

rol etern este acela de vânător - cerșirea iubirii îi este permisă, ba chiar acest act poate fi transformat într-un potrivit pretext literar. În cazul femeii, pe de altă parte, îndrăzneala de a da frâu liber sentimentelor se traduce printr-o agresivitate non-specifică, iar lipsa de pudoare este rapid taxată. Căci pudorea era, în ochii criticului, o condiție esențială a exprimării sufletului feminin fără de care scrisul devenea incompatibil cu acel *je ne sais quoi* feminin, deseori numit mister. În această lumină, literatura prozatoarelor care se afirmă în cadrul cercului ieșean respectă, preponderent, o rețetă cunoscută deja. Fără a depăși limitele universului domestic, scriitoarele *Vieții românești* par a fi *îngerii din casele lor*⁶, încadrându-se perfect în idealul patriarhalismului moldovenesc. Discutând specificitatea prozei acestora, Bianca Burța-Cernat notează faptul că ele „ilustrează, în miniaturi sau borderii prozastice delicate, același univers al cuminenței, al modestiei, al umilității feminine, de unde orice fantasmă primejdioasă pentru tihna casei cu mușcate în ferestre e obligatoriu izgonită”⁷.

Lucrurile se dovedesc a urma un alt curs în cadrul cenaclului bucureștean *Sburătorul* care, organizat în jurul personalității marcante a mentorului său, E.Lovinescu, contribuie decisiv la formarea unei bogate galerii de siluete feminine cărora le oferă spațiul propice de afirmare. Dincolo de rolul crucial pe care criticul l-a jucat în trasarea hărții literaturii române moderne, acestuia i se datorează și conturarea conceptului de *scris feminin*, așa cum observă Elena Zaharia-Filipaș: „vom putea detecta la Lovinescu semnele unui interes - firav și sporadic la noi - pentru o teorie a feminității în literatură și chiar pentru definirea a ceea ce numim astăzi «scriitură feminină»”⁸. Ușa casei din Strada Câmpineanu, nr.40 - locuința criticului și, totodată, locul de desfășurare a întâlnirilor sburătoristilor - este deschisă, fără excepție, pentru toate persoanele cu veleități literare, iar numărul mare de prezențe feminine este dovada interesului manifestat de Lovinescu pentru literatura produsă de acestea. Discutând componența publicului care participa la întâlnirile săptămânale, Bianca Burța-Cernat notează faptul că „prezența acestora, fie și în rândurile discrete ale auditoriului, arată că *Sburătorul* nu este un «club» masculin închis, cum fusese Junimea sau gruparea ieșeană de la *Viața românească*”⁹. Din contră, însuși cenaclul - prin tot ceea ce înseamnă această formă de interacțiune discursivă - invită, pe de o parte, la debarasarea de codificări și limitări ale subiectelor acceptate oferind participanților libertatea de a fi spontani. Pe de altă parte - lucru deloc de neglijat - oferă oportunitatea de a fi descoperit. Nu puține sunt scriitoarele care trec timid pragul casei, așteptând ca maestrul să le confirme valoarea.

E drept, despre un suflet femeiesc - diferit de cel bărbătesc - care reprezintă fundamentul unei literaturi deosebite de cea scrisă de bărbați vorbise cu ceva timp înainte și Ibrăileanu. Însă Lovinescu merge mai departe în trasarea coordonatelor unei astfel de literaturi și observă anumite trăsături specifice ale acesteia. În lucrarea sa, *Studii de literatură feminină*, Elena Zaharia-Filipaș, urmărește observațiile criticului aduse primelor volume ale Hortensiei Papadat-Bengescu - prezența feminină cea mai apreciată din cadrul cenaclului - și, schematizându-le, identifică șase trăsături pe care Lovinescu le consideră definitorii pentru literatura feminină de la acea vreme: instinctualitatea,

⁶ Sintagma *Angel in the House* este, de fapt, titlul unui poem popular care îi aparține lui Coventry Patmore dedicat soției sale pe care o recomandă drept model. Acesta consideră că femeia ideală este supusă și devotată soțului ei, un monument de pioșenie, grație, sacrificiu și, mai presus de toate, de puritate. Pentru Virginia Woolf, *Îngerul casei*, imaginea femeii ideale, nu reprezintă nimic altceva decât un element care îi îngrădește libertatea de a scrie, de aceea acesta notează, în 1931 faptul că uciderea îngerului casei face parte din datoria femeii scriitoare.

⁷ Bianca Burța-Cernat, *op.cit.*, p.44.

⁸ Elena Zaharia-Filipaș, *Studii de literatură feminină*, Ed. Paideia, București, 2004, p.5.

⁹ Bianca Burța-Cernat, *op.cit.*, p.71.

pudoarea, misterul feminin, sentimentalismul, lirismul și subiectivitatea. Este indiscutabil faptul că Lovinescu contribuie decisiv la înnoirea literaturii române, în general, și a modului de a scrie în particular. La fel de evidentă este și deschiderea acestuia cu privire la femeia scriitoare. Mai bine spus, modernitatea ideilor lovinescine, efortul acestuia de a sincroniza universul literar românesc cu cel european, transpare și din felul în care acesta se raportează la femeile care scriu în epocă, acordându-le atenția cuvenită. Însă din perspectiva specificității pe care o identifică în scrierile doamnelor se poate spune că ideile sale, deși purtând haina strălucitoare a spiritului modern, nu se diferențiază cu mult de cele ale mult mai tradiționalului G.Ibrăileanu.

Câțiva ani mai târziu, în 1935, în *Prefața* pe care o semnează pentru antologia Margaretei Miller-Verghy și a Ecaterinei Săndulescu, *Evoluția scrisului feminin*, Lovinescu adoptă o poziție nouă cu privire la scriitura feminină: „Când mi s-a spus că e vorba de o «antologie» a scrisului feminin, am ridicat o obiecție pe care o pun de obicei în astfel de împrejurări: arta nu cunoaște sex, vârstă, regiune și, chiar, în ultimă analiză, naționalitate; ea se satisface prin substanța sa și se grupează și ierarhizează după criterii exclusiv estetice”¹⁰. Probabil, în fața imperativelor epocii, criticul a fost nevoit să reevalueze situația, motiv pentru care în 1939, în articolul *Nota asupra literaturii noastre feminine*, apărut în *Revista Fundațiilor Regale*, Lovinescu face câteva precizări care permit o nuanțare a atitudinii sale. El distinge între trei tipuri de literatură - în termeni identici cu cei folosiți de Elaine Showalter în 1977 atunci când se raporta la situația scriitoarelor britanice - literatura feminină, literatura feministă și literatura femeilor. Conform acestuia, literatura feminină valorifică elementele esențiale ale feminității, în timp ce, împrumutând trăsături „masculine” cum ar fi „epicul pur și nu narativ sau evocativ, liric deci”¹¹, doar hazardul face ca literatura scrisă de femei să poarte, de fapt, semnătura unei doamne.

O altă voce care discuta conceptul de literatură feminină îi aparține lui Eugen Negrici care, în *Iluziile literaturii române*, afirmă vehement faptul că nu există „destule argumente viabile pentru a atașa un sex anume literaturii”¹². De asemenea, Negrici comentează modul în care Lovinescu se raportează la acest concept și, mai mult, oferă o analiză lucidă a atitudinii marelui critic față de femeile scriitoare: „El, promotorul modernității - spune Negrici - trădează o suficiență de tip *macho*, o lipsă de sensibilitate, o simpatie malonestă, indulgentă și uneori o abia reținută mefiență față de produsele doamnelor literaturii române”¹³.

Unul dintre cele mai interesante aspecte din paginile pe care Eugen Negrici le dedică acestui concept de literatură feminină este modul prin care criticul explică și șansa de care s-au bucurat scriitoarele în perioada dintre cele două războaie. Abia în 1920 se poate vorbi, la noi, de roman în toată puterea cuvântului, iar prin *Ion*, Rebreanu oferă epicului românesc o mostră de obiectivare. Însă schimbările socio-istorice produse în această perioadă atrag schimbări și în plan literar. Sincronismul lovinescian propune schimbări majore care urmăresc o aliniere a literaturii române la tendințele europene. Astfel, romanul psihologic, care propune „o nevoie de sondare a interiorității, de investigare a cutelor sufletului și a neliniștilor instinctuale, un jind al introspecției și confesării”¹⁴ se conturează ca alternativă la tradiționalismul romanului de până atunci. Negrici observă că această

¹⁰ E. Lovinescu *apud* Marg. Miller Vergy, Ecaterina Săndulescu, *Evoluția scrisului feminin în România*, Ed. Bucovina, București, 1935, p. V.

¹¹ E. Lovinescu, *Notă asupra literaturii noastre feminine*, în *Revista Fundațiilor Regale*, an. VI, nr.7, iulie 1939, p.179.

¹² Eugen Negrici, *Iluziile literaturii române*, Ed. Cartea Românească, București, 2008, p.205.

¹³ Eugen Negrici, *Iluziile literaturii române*, Ed. Cartea Românească, București, 2008, p.202.

¹⁴ Eugen Negrici, *op.cit.*, p.204

1/2025

năzuință a prozei românești se suprapune cu un proces de emancipare a femeii. Iar în literatură, mizând pe structura sa croită parcă pentru o proză a interiorității, femeia reușește să stârneasă interesul.

1/2025

BIBLIOGRAFIE

- **Burța-Cernat, Bianca.** *Fotografie de grup cu scriitoare uitate. Proza feminină interbelică.* București: Cartea Românească, 2011.
- **Ibrăileanu, G.** „Arta și critica feminină.” *Viața românească*, nr. 8 (1906): 267–269.
- **Lovinescu, E.** „Notă asupra literaturii noastre feminine.” *Revista Fundațiilor Regale* 6, nr. 7 (iulie 1939): 179.
- **Miller-Verghy, Margareta; Ecaterina Săndulescu.** *Evoluția scrisului feminin în România.* București: Bucovina, 1935.
- **Negrici, Eugen.** *Iluziile literaturii române.* București: Cartea Românească, 2008.
- **Sadoveanu, Izabela.** „Critică feminină.” *Viața românească*, nr. 7: 108.
- **Zaharia-Filipaș, Elena.** *Studii de literatură feminină.* București: Paideia, 2004.